

SZEMLE

Nemzeti és nemzetiségi irodalmak

Bánsági német avangárd-csoport (1972-1975) – egy alapító tag szemével

Sterbling, Anton: Banat. Einige subjektive Anmerkungen zur „Aktionsgruppe Banat“.
= *Halbjahresschrift für südosteuropäische Geschichte, Literatur und Politik – Online,*
12. 4. 2012.

A korai 1970-es években a romániai német irodalom új nemzedéke erőteljes programmal lépett fel e kisebbség szellemiségének megújítása érdekében. A feltörekvés földrajzi súlypontja a bánsági térfélre esett: zömmel a bánsági térfél Temesvárt tanult fiatal értelmisége egybe az aktuális célkitűzések jegyében. A német nyelvű „irodalmak” negyedik, romániai ága e temesvári írócsoport produkciójával először robbant be az anyaország irodalmi tudatába. A csoport szűkre szabott idejéért a Securitate aknamunkája felel. Tagsága egyik a másik után kiköltözött az NSZK-ba, ahol utóéletük folytatódott. Képviselői közül Richard Wagner, valamint Herta Müller tett szert szélesebb körű hírnévre, de főként utóbbi, aki 2009-ben a Nobel-díjat nyerte el. A romániai német irodalom háború utáni története jeles fejezetének ügyében az alapítás 40. évfordulójára Temesvárt, 2012. április végi időponttal tűztek ki konferenciát. A Sterbling cikke, amely a beavatott tárgyismeretével és tapasztalatával vázolja a csoport legendákkal terhelt geneziséjét, egyben pedig kiformalódó szellemi arculatát, felütésül íródott a konferencia elé.

*

Az „Aktionsgruppe Banat” létrejöttének lehetőségét a kisebbségi oktatás kiszélesítése és fejlesztése készítette elő, ami a kelet-nyugati enyhülés megindulását, a Románia és az NSZK közötti diplomáciai kapcsolatok felvételét (1967) és a kulturális érintkezés felszabadítását követte. Az előzmények a nagyszentmiklósi középiskola német nyelvi tagozatú, kintről könyvekkel, egybekkel szponzorált osztályaiba, s az agilis, lelkes német-tanárnő patronálta szakkörig vezetnek. Az ebből kifejlődő irodalmi kör szárnypróbálgatásának a temesvári *Neue Banater Zeitung* „diákoldala” is helyt adott, a nyilvánosság pedig elvezette a fiatalokat más bánsági kortársaikhoz. Együtt később – a középiskolából kinőve – immár a temesvári lap „Uni-

versitas”-mellékletében kaptak fórumot. (Név szerint: Albert Bohn, Rolf Bossert, Werner Kremm, Johann Lippet, Gerhard Ortinau, Anton Sterbling, William Totok, Richard Wagner, Ernest Wichner; főként költői szöveget írtak, vagy eszmefuttatást, bírálatot; valamivel később kapcsolódott a körhöz a prózájával H. Müller.) Végül kerekasztal-beszélgetés keretében a lapszerkesztőség szervezésében került pecsét az összefogásra, amikor is megerősítették egymást a bevett minták, a szokványos érzékelés bátor áttörését célzó közös készletében. A továbbiakban nyilvános felolvasásaikra került sor – Temesvárt vagy bánsági falvakban is, hangjuk megszólalt a rádióban, és folytatódott a sajtószereplésük. Különösen fontos volt a reputáció szempontjából az akkor éppen Gerhardt Csejka szerkesztette német nyelvű bukaresti folyóirat, a *Neue Literatur* háromszori szövegválogatása 1972/73/74-ből. A kör szereplői mindenkor csoportkötelékben léptek föl, az „akciócsoport” mint eredetileg kívülről rájuk ragasztott gúnynev vált a védjegyükké.

A csoport írásmódja a nyelvterület egykorú avangárd, éles formáit követte. Minden egyes szavukkal, anélkül, hogy politikumot artikuláltak volna, a nivellált társadalmi felszín eltompult-manipulált mentalitásán szántottak keresztül. Ez egyszerre irányult a román „létező szocializmus” önelégült légköre és az országon belüli németség lapos régimódisága ellen. A Securitaténak természetszerűleg kezdettől szemet szúrt már az aktivitás csoportos jellege és provokatív idegenszerűsége. A szereplések, a személyek megfigyelése, zaklatása folyamatos volt, végül 1975 nyarán egyetlen rajtaütéssel verték szét a csoportot többek lefogásával, mások ravasz megfélemlítésével. A kör szereplői sorban elhagyták Romániát. Első, leleplező kinti beszámolóik mérséklően hatottak a még otthon levőkkel szemben ugrásra kész hálózatra. Az „akciócsoport” hírneve megsokszorozódott a távozásokkal, a németországi nyilvánosság állt az elnémított hazai helyére. Ugyanakkor a másik közegben a hazai használatra szánt „akció” nem volt folytatható, a pályáját irányt váltottak vagy esetenként zátonyra futottak. Az „Aktionsgruppe” legendás múlttá vált, körülötte a legendagyártás megindult. Irodalomtörténeti emlékezetét E. Wichner közreadásában a Suhrkamp kiadó szöveggyűjteménye alapozta meg 1992-ben (*Ein Pronomen ist verhaftet worden*).

Komáromi Sándor